

**ΜΕΛΕΤΗ: Η Σύμβαση ICSID για την επίλυση επενδυτικών διαφορών
μεταξύ κρατών και ξένων επενδυτών**

Εισηγήτρια: ΑΣΠΑΣΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω,

Μ.Δ. «ΔΙΕΘΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ, ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ & ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ»

1. Το Διεθνές Κέντρο για την Επίλυση Επενδυτικών Διαφορών - International Centre for the Settlement of Investment Disputes (ICSID)

Το Διεθνές Κέντρο για την Επίλυση Επενδυτικών Διαφορών (εφεξής: «ICSID») ιδρύθηκε την 14^η Οκτωβρίου του 1966 ύστερα από τη σύναψη στην Ουάσιγκτον Διεθνούς Συμφωνίας περί Διακανονισμού Διαφορών από Επενδύσεις μεταξύ των κρατών και των υπηκόων άλλων κρατών. Ο ICSID λειτουργεί υπό την αιγίδα της Παγκόσμιας Τράπεζας (έδρα του ICSID) και συνιστά ένα αυτόνομο και ανεξάρτητο διεθνές Θεσμό (διεθνές Forum), στο οποίο μπορούν τα συμβαλλόμενα μέρη να υπάγουν τις αναφύουσες επενδυτικές διαφωνίες τους, προτιμώντας, σύμφωνα με τη θέλησή τους, τους μηχανισμούς εξωδικαστικής επίλυσης που τους διατίθενται από την προσφυγή στις συνήθως χρονοβόρες και δαπανηρές διαδικασίες στις εθνικές Δικαστικές Αρχές.

Πρωταρχική μέριμνα του ICSID είναι να παράσχει διευκολύνσεις καθώς και συμβιβαστικές λύσεις, διαδικασίες διακανονισμού και συνδιαλλαγής καθώς και διαιτησία σε διαφορές που πηγάζουν από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες στον τομέα των επενδύσεων, διανοίγοντας το δρόμο προς μια ελεύθερη διακίνηση των ιδιωτικών επενδυτικών συναλλαγών, διαδραματίζοντας σημαίνοντα ρόλο στο χώρο των διεθνών επενδύσεων και της ανάπτυξης της οικονομίας γενικότερα.

Τα συμβαλλόμενα μέλη σήμερα που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση ICSID¹ ανέρχονται σε εκατόν πενήντα οκτώ (158) συνολικά. Τέθηκε σε ισχύ στις 14 Οκτωβρίου 1966, 30 ημέρες μετά την επικύρωσή της από τα πρώτα 20 Κράτη. Αξίζει να αναφερθεί ότι, το Νοέμβριο του 2008 σημειώθηκε η πρώτη ιστορικά αποχώρηση της Δημοκρατίας της Βολιβίας² από τη Σύμβαση.

¹ Βλ. σε <https://icsid.worldbank.org/resources/rules-and-regulations/convention/overview> , <https://icsid.worldbank.org/resources/rules-and-regulations/convention-other-languages> .

² Βλ. International Centre For Settlement Of Investment Disputes, Annual Report 2024.

Το έργο του Διεθνούς Οργανισμού ICSID είναι, πράγματι, αξιόλογο, καθώς έχει διαχειριστεί τριακόσιες σαράντα μία (341) υποθέσεις³, εκ των οποίων 46 υποθέσεις κατά το 2024 (ποσοστό 71%) επιλύθηκαν δυνάμει της ICSID. Μάλιστα δύο από αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές καθώς αφορούν σε πολυμερείς διεθνείς Συμφωνίες Συνεργασίας η μία για το ελεύθερο εμπόριο στη Βόρεια Αμερική (The North American Free Trade Agreement - NAFTA) και η δεύτερη για τον τομέα της διαχείρισης πηγών ενέργειας (Energy Charter Treaty - ECT).

Οι ως άνω υποθέσεις αντανακλούν ακριβώς τις εστίες δημιουργίας των διαφορών κατά γεωγραφική θέση και θεματική. Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση Απολογισμού του ICSID, ο μεγαλύτερος αριθμός των υποθέσεων (ποσοστό 49%) στρέφεται γύρω από την περιοχή της Δυτικής Ευρώπης (40%), ενώ οι υπόλοιπες προέρχονται από την Νότια και Βόρεια Αμερική (20% και 18% αντίστοιχα), την Νότια και Ανατολική Ασία (ποσοστό 9%), την Αφρική και Μέση Ανατολή (4%) και την Κεντρική Αμερική, Ανατολική Ευρώπη και Κεντρική Ασία σε (μικρότερα ποσοστά 3% και 2%). Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν κατά κάποιο τρόπο και τη διεθνή κατανομή και διασπορά των κινδύνων, αντίστοιχα, που πηγάζουν από όλες αυτές τις επενδυτικές φύσεις διαφορές σε παγκόσμια κλίμακα.

Οι εν λόγω επενδυτικές διαφορές καταλαμβάνουν ένα ευρύτατο φάσμα του οικονομικού τομέα, την ενέργεια και τους στρατηγικούς τομείς των δικτύων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, με αντίστοιχο ποσοστό 21% να αφορά σε υποθέσεις για τη διαχείριση και εκμετάλλευση του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και τις επιχειρήσεις εξόρυξης μεταλλευμάτων, το 14% να καλύπτει τις διαφορές από την παραγωγή και παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, το 14% τις τηλεπικοινωνίες ή άλλες διαφορές από τη διανομή ύδρευσης, το 11% την κατασκευαστική βιομηχανία και το υπόλοιπο 40% περίπου αφορά ετερόκλητες επενδυτικές διενέξεις.

Πέρα όμως από την επίλυση των επενδυτικών διαφορών, ο ICSID έχει αναπτύξει σπουδαία πρωτοβουλία, συνεπικουρούμενος από πέντε (5) ομάδες εργασίας που έχουν αναλάβει τη διοικητική υποστήριξη και διαχείριση των υποθέσεων, τη γενικότερη οργάνωση και καταχώρηση των αιτημάτων στους μηχανισμούς και τις διαδικασίες διαιτησίας ή φιλικού διακανονισμού καθώς και την έκδοση δημοσιευμάτων και οργάνωση προγραμμάτων εκπαιδευτικού και σεμιναριακού χαρακτήρα.

Συγκεκριμένα, ο ICSID πέτυχε να επεκτείνει τη φήμη του και να παράσχει σημαντικές διευκολύνσεις πληροφόρησης σχετικά με τους σκοπούς της δράσης του είτε μέσα από τον αναβαθμισμένο διαδικτυακό τόπο του είτε και μέσω των νομικών περιοδικών και άλλων δημοσιεύσεων που εκδίδει. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, η έκδοση δύο φορές ετησίως του νομικού περιοδικού «Review-Foreign Investment Law Journal», όπου αναλύονται θέματα διακανονισμού επενδυτικών διαφορών με στοιχείο αλλοδαπότητας και παρουσιάζεται αρθρογραφία σχετική με τις γενικές αρχές και τους κανόνες που ακολουθούνται για την καταβολή αποζημίωσης, τη

³ Ibid.

δίκαιη και ίση μεταχείριση των διαδίκων κατά το διεθνές δίκαιο επιχειρήσεων, το δικαίωμα των επενδυτών στην πρόσβαση στις διαδικασίες άμυνας και επίλυσης των διαφορών τους κ.ά.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται και στην έκδοση Συλλογής («Collections of Investment Laws of the World and Investment Treaties»⁴) από όλα τα κείμενα των Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών που περιέχει τα κείμενα επενδυτικών συνθηκών και πρωτοκόλλων που έχουν συναφθεί από περισσότερες από 165 χώρες από το 1959 μέχρι σήμερα. («The Investment Laws of the World») για τη διαμεσολάβηση στην επίλυση υποθέσεων από εκατόν τριάντα τρία (133) κράτη.

Επιπρόσθετα αξίζει να τονισθεί ότι ο ICSID συνεργάζεται στενά και με διάφορους άλλους Θεσμικούς Φορείς Διαιτησίας και Φιλικής Διευθέτησης των διαφορών ή Fora, όπως είναι ενδεικτικά η Αμερικανική Ένωση για τη Διαιτησία (American Arbitration Association – AAA) και το Διεθνές Διαιτητικό Δικαστήριο (International Commercial Chamber – ICC⁵), στους κόλπους των οποίων ανταλλάσσονται απόψεις ειδικών γύρω από θέματα που άπτονται του διεθνούς εμπορίου και των διεθνών συναλλαγών γενικότερα, αποφασίζεται και τίθεται σε εφαρμογή μία σειρά από κανονιστικές διατάξεις και διαμορφώνονται κοινά αποδεκτά πρότυπα επιχειρηματικής συμπεριφοράς (standards) που άμεσα ή έμμεσα δεσμεύουν τα συμβαλλόμενα μέρη και φορές τρίτα πρόσωπα που εμπλέκονται στις εν λόγω συναλλαγές.

Η ακτινοβολία του έργου του ICSID εξαπλώνεται ταχύτατα προς κάθε γωνία της οικουμένης, καθιστώντας δυνατή την πρόσβαση σε ιδιαίτερα χρήσιμες πηγές άντλησης στοιχείων, έρευνας και μελέτης των υποθέσεων που χειρίστηκε καθώς και των αποφάσεων που εξέδωσε και που αργά ή γρήγορα μετουσιώνονται σε κρατούσες εμπορικές πρακτικές στις διεθνείς επενδυτικές συναλλαγές των εμπόρων, των κρατών και κάθε άλλου εμπλεκόμενου φορέα.

2. Η Σύμβαση ICSID για την επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ κρατών και ξένων επενδυτών

Η πολυμερής Διεθνής Σύμβαση για τη «Ρύθμιση των σχετιζόμενων με τις επενδυτικές διαφορές μεταξύ των κρατών και των υπηκόων άλλων κρατών» (the ICSID ή Washington multilateral Convention 1966 – άρθρο 1 της εν λόγω Σύμβασης) θέτει ως βασικό σκοπό τη ρύθμιση των πάσης φύσεως επενδυτικών διαφορών που μπορεί να προκύψουν από τις διεθνείς συναλλαγές και τις επενδύσεις στον ιδιωτικό τομέα, μέσω της καθιέρωσης και εφαρμογής ειδικών θεσμοθετημένων διαδικασιών και τρόπων διακανονισμού αυτών, κατόπιν εκούσιας προσφυγής των ενδιαφερομένων μερών. Οι «επενδυτικές διαφορές» δύνανται να καλύπτουν ζητήματα που ανακύπτουν από κάθε σχέση εμπορικής και οικονομικής ευρύτερα φύσης, συμβατική ή μη.

⁴Βλ. <https://icsid.worldbank.org/resources/publications/investment-treaty-series>.

⁵ Βλ. <https://iccwbo.org/dispute-resolution/thought-leadership/commission-on-arbitration-and-adr/>.

Η ανάγκη σύναψης μίας τέτοιας Σύμβασης παγκόσμιου βεληνεκούς, προέκυψε περισσότερο μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και, κυρίως, κατά τη δεκαετία του 1960, κατά την οποία οι άμεσες ξένες επενδύσεις των αναπτυσσόμενων τότε χωρών γνώριζαν ιδιαίτερη άνθιση στο πλαίσιο της διεθνοποίησης της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους και της εντεινόμενης διασυννοριακής κινητικότητας κεφαλαίων. Οι επενδύσεις αυτού του είδους, διακρίνονται για την ποικιλομορφία, το πολυάριθμο των εμπλεκόμενων παραγόντων και την ανομοιογένεια της οικονομικής λειτουργίας τους, καθώς εμπλέκουν διαφορετικές έννομες τάξεις στον κύκλο εργασιών τους με απώτερο στόχο τη διείσδυση και εδραίωση σε αυτές τις ξένες αγορές (λ.χ. αγορές διάθεσης ή προμήθειας). Η γενικότερη σημασία των διεθνών επενδυτικών συμφωνιών⁶ έγκειται στο γεγονός ότι προσφέρουν σημαντικά κεφάλαια, νέες πηγές εισοδήματος και συμβάλλουν στο άνοιγμα των αγορών και την ανάπτυξη της οικονομίας σε διεθνή κλίμακα.

Σύμφωνα με το Προοίμιο της Σύμβασης ICSID, η υιοθέτηση των εξωδικαστικών μηχανισμών επίλυσης των επενδυτικών διαφορών μέσω της ίδρυσης ειδικού αυτόνομου Διεθνούς Κέντρου για το Διακανονισμό (εφεξής ως: «Κέντρο») σε πλαίσιο φιλικής διευθέτησης ή συνδιαλλαγής είτε συμβιβαστικής αναζήτησης λύσης, συμβάλλει με τη σειρά της, στην εξισορρόπηση και τη βελτίωση της οικονομικής αναπτύξεως, της ενίσχυσης της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, στην άμβλυνση των ζητημάτων ή διαφωνιών που αναφύονται από τις διεθνείς ιδιωτικές επενδύσεις καθώς και το εμπόριο στον τομέα παροχής επενδυτικών υπηρεσιών.

Η εν λόγω Σύμβαση συναπαρτίζεται από δέκα (10) θεματικές ενότητες⁷ και αντίστοιχα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο (άρθρα 1-24) περιέχει τους οργανωτικούς κανόνες για την ίδρυση, τη διοικητική διάρθρωση, τη χρηματοδότηση καθώς και το ειδικό καθεστώς που διέπει το Διεθνές Κέντρο Διακανονισμού των επενδυτικών διενέξεων. Σκοπός του Κέντρου είναι η παροχή μέσων συνδιαλλαγής και διαιτησίας των επενδυτικών διαφορών μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών μελών. Το ανωτέρω Κέντρο εξουσίες ανάλογες με τα νομικά πρόσωπα του εταιρικού δικαίου, διαθέτοντας πλήρη νομική προσωπικότητα του διεθνούς δικαίου, ικανότητα να συμβάλλεται με άλλους φορείς, να αποκτά κινητή και ακίνητη περιουσία καθώς και να παρίσταται στο Δικαστήριο για τις υποθέσεις που άπτονται των συμφερόντων του.

Το Κέντρο, το οποίο υπάγεται και έχει ως έδρα του την Παγκόσμια Τράπεζα, διαθέτει Διοικητικό Συμβούλιο καθώς και Γραμματεία. Το Διοικητικό του Συμβούλιο αποτελείται από έναν εκπρόσωπο κάθε συμβαλλόμενου κράτους, οι οποίοι διαθέτουν από ένα δικαίωμα ψήφου και προΐσταται από τον Πρόεδρο της Παγκόσμιας Τράπεζας αυτοδικαίως, ο οποίος για τη περίοδο που διανύουμε είναι ο Mr. *Ajay Banga* (Ατζάι Μπάνγκα), ο οποίος όμως δεν διαθέτει δικαίωμα ψήφου. Καθήκοντα Γενικού Γραμματεία ασκεί σήμερα η Μαίγκι Κίνναρ (*Meg Kinnear*), η οποία είναι υπεύθυνη

⁶ Βλ. Κωνσταντίνου Α. Στεφάνου-Χρήστο Βλ. Γκόρτσο, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, έκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σ. 153 επ.

⁷ Βλ. <https://icsid.worldbank.org/rules-regulations/convention/icsid-convention/preamble>.

για τη διοίκηση του Κέντρου, σύμφωνα με το άρθρο 11 της Σύμβασης ICSID. Ο Γενικός Γραμματέας είναι ο νόμιμος εκπρόσωπος και ο κύριος αξιωματούχος του Κέντρου και είναι υπεύθυνος για τη διοίκησή του, συμπεριλαμβανομένου του διορισμού προσωπικού, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και τους κανόνες που θεσπίζονται από το Διοικητικό Συμβούλιο. Εκτελεί τα καθήκοντα του γραμματέα και έχει την εξουσία να επικυρώνει τις διαιτητικές αποφάσεις που εκδίδονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση και να επικυρώνει αντίγραφά τους (άρ. 6 ICSID). Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου είναι οι Υπουργοί Οικονομικών των κρατών-μελών της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Αρμοδιότητες του Διοικητικού Συμβουλίου είναι, περαιτέρω, η αποδοχή του διοικητικού και οικονομικού Κανονισμού του Κέντρου, η αποδοχή του δικονομικού Κανονισμού εισαγωγής και εκδικάσεως των αιτήσεων συνδιαλλαγής και διαιτησίας καθώς και του ετήσιου προϋπολογισμού εσόδων και δαπανών του Κέντρου, η έγκριση της ετήσιας Έκθεσης Απολογισμού για τις δραστηριότητες του προηγούμενου έτους και κάθε άλλη εξουσία που κατά την κρίση του θεωρεί αναγκαία για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης ICSID. Το Διοικητικό Συμβούλιο συνεδριάζει σε ετήσια βάση εκτός εάν συγκληθεί κατόπιν αιτήσεως από πέντε (5) τουλάχιστον εκπροσώπους των μελών του.

Στο Κέντρο τηρείται Πίνακας Διαιτητές, που δύνανται ανά πάσα στιγμή να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, επιτελώντας γνήσιο δικαιοδοτικό έργο στο πλαίσιο της διαιτητικής διαδικασίας (έκδοση δεσμευτικής απόφασης, ισοδύναμης κατ' αποτέλεσμα με τη δικαστική απόφαση) με σκοπό την επίλυση των διαφορών που υποβάλλονται ενώπιόν τους είτε απλά την αμοιβαία προσέγγιση και την κατάρτιση συμφωνίας διαμεσολάβησης (mediation) είτε την απόπειρα συμβιβασμού (conciliation). Κάθε κράτος υποδεικνύει μέχρι τέσσερα (4) πρόσωπα για να συμπεριληφθούν στον κάθε Πίνακα, στον οποίο καταχωρούνται τελικά δέκα (10) πρόσωπα.

Τα εν λόγω πρόσωπα διακρίνονται για την υψηλή ηθική τους υπόληψη και αναγνωρισμένη ικανότητα, προσόντα και εξειδικευμένες γνώσεις που διαθέτουν στους αντίστοιχους τομείς της βιομηχανίας ή των οικονομικών, που καλούνται να αξιολογήσουν και να κρίνουν ανάλογες υποθέσεις, αναζητώντας την πιο αποτελεσματική, αξιόπιστη, δημιουργική και ευέλικτη λύση που να εξισορροπεί τα συμφέροντα των αντισυμβαλλομένων και να ανταποκρίνεται στα αιτήματα και τις προσδοκίες τους με όσον το δυνατόν δικαιότερο τρόπο. Η συμβολή τους, επομένως, για τη διευθέτηση της επίμαχης διαφοράς, μέσα σε ένα φιλικό καταρχήν κλίμα εμπιστοσύνης και σε οργανωμένο πεδίο δράσης, είναι ουσιαστικά ανεκτίμητη.

Μία από τις σημαντικότερες διατάξεις είναι εκείνες των άρθρων 19 και 21 που καθιερώνουν το *ειδικό προνομιακό καθεστώς* για το ίδιο το Κέντρο και τα πρόσωπα που ενεργούν στο πλαίσιο της Επιτροπής Συνδιαλλαγής, Διαιτητές, λειτουργοί ή υπάλληλοι της Γραμματείας, τα οποία απολαμβάνουν *ασυλία* και άλλες διευκολύνσεις και απαλλαγές όπως λ.χ. το προνόμιο απαλλαγής από τυχόν περιορισμούς εισδοχής σε ξένη χώρα.

Όσον αφορά τις *πηγές χρηματοδότησης* του Κέντρου, αυτές προέρχονται κυρίως από ποικίλους πόρους: από τα επιβαλλόμενα τέλη για τις προσφερόμενες υπηρεσίες, από τις εισφορές των κρατών μελών κατ' αναλογία με τα μερίδια που διαθέτουν αντίστοιχα στην Παγκόσμια Τράπεζα ή σύμφωνα με τους εσωτερικούς Κανονισμούς που ψηφίζονται στο πλαίσιο της λειτουργίας της Σύμβασης ICSID.

Το επόμενο κεφάλαιο II της Σύμβασης ICSID (άρθρα 25-27) αφορά στη δικαιοδοτική βάση του Κέντρου Διακανονισμού, η οποία εκτείνεται και καταλαμβάνει κάθε *διαφορά* που απορρέει ή δημιουργείται από μία *επενδυτική συναλλαγή* μεταξύ ενός συμβαλλόμενου κράτους (ή μίας κοινότητας δημοσίου δικαίου ή οργανισμού που εξαρτάται από το κράτος) και ενός υπηκόου άλλου συμβαλλόμενου κράτους.

Διευκρινίζεται ότι, τα μέρη χρειάζεται προηγουμένως να έχουν εγγράφως και εκουσίως συναινέσει για την υπαγωγή της υπόθεσής τους στους μηχανισμούς επίλυσης του Κέντρου, αποκλείοντας έτσι την προσφυγή στη δικαστική οδό. Ωστόσο κατά το χρόνο της κυρώσεως ή αποδοχής ή εγκρίσεως της ανωτέρω Σύμβασης, τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν το δικαίωμα και τη διακριτική ευχέρεια να διατυπώσουν ρήτρα επιφύλαξης ως προς ορισμένες κατηγορίες διαφορών που επιθυμούν να μην συμπεριλαμβάνονται στις διαδικασίες συναινετικής επίλυσης που καθιερώνει η Σύμβαση (άρθρο 25 παρ. 4).

Η ακόλουθη θεματική ενότητα III (άρθρα 28-35) εισάγουν το θεσμό της Συνδιαλλαγής. Ο χαρακτηρισμός που ταιριάζει περισσότερο είναι «Φιλικός Διακανονισμός», ο οποίος λαμβάνει χώρα κατόπιν σχετικού έγγραφου Αιτήματος (request) που έχουν συμφωνήσει τα Μέρη προς τον Γενικό Γραμματέα με τη συμμετοχή και συνδρομή ενός τρίτου οργάνου που συστήνεται ειδικά για το σκοπό αυτό, την καλούμενης «Επιτροπής Συνδιαλλαγής».

Η Επιτροπή Συνδιαλλαγής συγκροτείται εντός ενενήντα (90) ημερών από την καταχώρηση της σχετικής αίτησης Συνδιαλλαγής στη Γραμματεία του Κέντρου. Η εν λόγω Επιτροπή κρίνει τα περιστατικά σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης ICSID και σε περίπτωση τυχόν προβολής ένστασης αναρμοδιότητας, διαθέτει την εξουσία να εξετάσει είτε προκαταρκτικά τη προβαλλόμενη αντίρρηση είτε και να προχωρήσει στην εξέταση της ουσίας της υπόθεσης.

Κύριος στόχος της αποτελεί η επίλυση των επενδυτικών διενέξεων σε φιλικό, συναινετικό και ευέλικτο πλαίσιο και με τρόπο που να καλύπτει καλύτερα τις ανάγκες των αντιμαχόμενων πλευρών. Η διευθέτηση των διαφορών λαμβάνει υπόψη τις τρέχουσες εξελίξεις τόσο στον τομέα των ιδιωτικών επενδύσεων και συναλλαγών όσο και στον τομέα της νέας τεχνολογίας και των σύγχρονων μορφών επικοινωνιών. Το σημαντικότερο στοιχείο αυτής της εναλλακτικής μορφής επίλυσης μίας διαφοράς έγκειται στην αμοιβαία αποδεκτή πρόταση διακανονισμού ή επίλυση της διαμάχης των μερών.

Το τέταρτο κεφάλαιο της Σύμβασης ICSID (άρθρα 36-55) καθιερώνει το θεσμό της Διαιτησίας, μίας ειδικά και εκ των προτέρων καθορισμένης διαδικασίας

που περιλαμβάνει μία σειρά από επιμέρους διαδικαστικές πράξεις, οι οποίες είναι απαραίτητες για την έναρξη και την εξέλιξή της μέχρι την ολοκλήρωσή της με την έκδοση της απόφασης και την απονομή της δικαιοσύνης από το Διαιτητικό Όργανο. Η Διαιτησία του ICSID είναι θεσμική ή θεσμοποιημένη Διαιτησία, η οποία διενεργείται υπό την εποπτεία ενός διαιτητικού θεσμικού μηχανισμού, του Κέντρου ICSID, το οποίο παρέχει τις εγκαταστάσεις και μια βασική υποδομή και διοίκηση για τις διαιτησίες που λαμβάνουν χώρα υπό την αιγίδα του.

Η διαιτησία ως θεσμός του ιδιωτικού δικαίου, προτιμάται ιδιαίτερα στο πλαίσιο της Σύμβασης ICSID, καθόσον εξυπηρετεί και διευκολύνει ποικιλοτρόπως την εναλλακτική εξωδικαστική διευθέτηση διαφορών στο χώρο των διεθνών επενδυτικών συναλλαγών, αφήνοντας την το δικαίωμα στα διάδικα μέρη να επιλέξουν ελεύθερα τους Διαιτητές τους. Συνιστά, αδιαμφισβήτητα, έναν μηχανισμό απλής και ταχείας επίλυσης ιδιωτικών διαφορών ενώ συγχρόνως παρέχει τα εγγύη για ορθή και αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης και ασφάλεια δικαίου.

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι, οι περισσότερες και σπουδαιότερες υποθέσεις που εισάγονται στο Κέντρο του ICSID, υποβάλλονται στο σύστημα της διαιτητικής επίλυσης. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι υποθέσεις «Scimitar Exploration Limited v. Bangladesh and Bangladesh Oil, Gas and Mineral Corporation», «American Manufacturing and Trading Inc. V. Democratic Republic of the Congo», «Wena Hotels Limited v. Arab Republic of Egypt», «Middle East Cement Shipping and Handling Co. S.A. v. Arab Republic of Egypt» κ.ά.⁸.

Η συμφωνία για εκούσια προσφυγή στη διαιτησία, συνιστά εκδήλωση της αρχής της αυτονομίας και ελεύθερης βούλησης των Μερών. Στο σημείο αυτό διευκρινίζεται ότι, η αναγκαία ρητή συναίνεση του διάδικου μέρους για την υποβολή στη *διαιτησία* λογίζεται, πλην αντίθετης συμφωνίας, ότι συνιστά ταυτόχρονα παραίτηση από το δικαίωμα προσφυγής στα Δικαστήρια. Η διαιτησία βασίζεται, ακριβώς, σε μια συμφωνία των μερών να συμφωνούν και συναποδέχονται τη διαφορά τους να την κρίνουν και να τη λύσουν, όχι τα Δικαστήρια αλλά τα πρόσωπα που τα ίδια τα μέρη θα επιλέξουν. Εν τούτοις, η Σύμβαση παρέχει στα κράτη το δικαίωμα να θέσουν ως όρο για την υπαγωγή της υπόθεσης στη διαιτησία, την προηγούμενη εξάντληση των εσωτερικών διοικητικών ή δικαστικών προσφυγών (άρθρο 26).

Η διαιτητική διαδικασία ξεκινά βάσει ιδιωτικής πρωτοβουλίας του αιτούντος προσώπου, κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος στη Γραμματεία, ο οποίος προσκαλεί τον αντίδικό του.

Τα Μέρη που επιλέγουν τη διαιτησία του ICSID είναι ελεύθερα να καθορίσουν τα ίδια τους Διαιτητές της επιλογής τους και σε περίπτωση που τυχόν διαφωνήσουν, συγκροτείται το Διαιτητικό Δικαστήριο (Arbital Tribunal) αποτελούμενο από τρεις (3) Διαιτητές, εκ των οποίων κάθε μέρος ορίζει ένα διαιτητή και οι δύο από κοινού διορίζουν τον τρίτο Διαιτητή, που ασκεί και τα καθήκοντα

⁸ Βλ. ICSID, List of Concluded Cases, <https://icsid.worldbank.org/cases/concluded>.

Προέδρου, σύμφωνα με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των μερών στον αριθμό και τον τρόπο διορισμού των διαιτητών. Οι εκλεγέντες Διαιτητές δύνανται να είναι πρόσωπα και εκτός του Πίνακα Διαιτητών (Panel) ακόμη και της εθνικότητας κάποιου από τα διάδικα μέρη.

Σε περίπτωση που το Διαιτητικό Δικαστήριο δεν συγκροτηθεί σε χρονικό διάστημα των ενενήντα (90) ημερών απ την αποστολή σχετικής ειδοποιήσεως του Γραμματέα για τη καταχώρηση της υπόθεσης, τότε ο Πρόεδρος ύστερα από αίτηση του επιμελέστερου διαδίκου προβαίνει στον καθορισμό του Διαιτητή ή των Διαιτητών. Λαμβάνεται μέριμνα, ώστε οι οριζόμενοι με την ως άνω διαδικασία Διαιτητές να μην έχουν την ίδια εθνικότητα με τα μέρη για λόγους σκοπιμότητας.

Το Δικαστήριο έχει την αρμοδιότητα να κρίνει κάθε ζήτημα που απορρέει από τη διαφορά που έχει επιληφθεί καθώς και να αποφασίζει για την εξέταση κάθε ισχυρισμού ή έντασης που προβάλλεται σε αυτό.

Τα Μέρη που επιλέγουν τη διαιτησία του ICSID είναι ελεύθερα να καθορίσουν τα ίδια τους κανόνες που θα τη διέπουν. Σε αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή όταν δεν έχει συμφωνηθεί ρητά κάποιο συγκεκριμένο δίκαιο που να καλύπτει τη διαιτητική συμφωνία ή όταν υπάρχει κάποιο ερμηνευτικό ή ουσιαστικό κενό, το Διαιτητικό Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να εφαρμόζει τους κανόνες του διάδικου κράτους, που κατά την κρίση του αρμόζουν περισσότερο στη συγκεκριμένη υπόθεση, σύμφωνα με τις υπερισχύουσες αρχές του διεθνούς δικαίου. Έμφαση σε διεθνή ιδίως κλίμακα, δίδεται στην υπεροχή της αρχής της μέγιστης δυνατής εγγύτητας που προσεγγίζει και εμφανίζει στενότερο σύνδεσμο με την κρινόμενη υπόθεση και συνεπώς, προκρίνεται εντονότερα ως η πλέον κατάλληλη δικαιολογητική νομική βάση για το σκοπό αυτόν.

Παράλληλα, το Δικαστήριο κρίνει κατά το ίσον και δίκαιον, EX AEQUO ET BONO, διαθέτοντας, ελλείψει επιλογής από τα Μέρη, τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξει το δίκαιο εκείνου του διάδικου κράτους που θεωρεί περισσότερο κατάλληλο για την επίλυση της διαφοράς όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο (άρθρο 42). Η *οργάνωση και λειτουργία*, ωστόσο, της όλης διαιτητικής διαδικασίας είναι προκαθορισμένη βάσει από τους κανόνες του ισχύοντα Κανονισμού Διαιτησίας της Σύμβασης ICSID, εκτός εάν υπάρχει διαφορετική συμφωνία των συμβαλλομένων μερών. Οι Δικαστές δικαιοδοτούν βάσει του πνεύματος των κανόνων που τίθενται από τον Κανονισμό αυτόν και για το λόγο αυτό θεωρείται ότι, η πρακτική και οι κανόνες που ακολουθεί το Διαιτητικό Δικαστήριο του ICSID για την οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της διαιτησίας, είναι «ανεθνικοί». Κατ' αυτόν τον τρόπο, το διαιτητικό Δικαστήριο καθίσταται απολύτως ανεξάρτητο από κάθε εθνική νομική ρύθμιση και ελεύθερο από το ενδεχόμενο εθνικής δικαστικής παρέμβασης και εποπτείας στον τρόπο λειτουργίας του.

Το διορισμένο Διαιτητικό Όργανο εκπληρώνει την αποστολή του με την έκδοση της οριστικής ή μη οριστικής διαιτητικής απόφασης, η οποία λαμβάνεται με πλειοψηφία όλων των μελών του. Η διαιτητική απόφαση, η οποία συντάσσεται

εγγράφως (συστατικός τύπος) και υπογράφεται από τα μέλη του Δικαστηρίου που τάχθηκαν υπέρ αυτής, χρειάζεται να είναι αιτιολογημένη.

Επισημαίνεται περαιτέρω ότι, η όλη διαδικασία της Διαιτησίας του ICSID χαρακτηρίζεται για τον εμπιστευτικό της χαρακτήρα, καθώς η ως άνω απόφαση δεν μπορεί να δημοσιευθεί από το Κέντρο ICSID εάν δεν έχουν παραχωρήσει τη συναίνεσή τους τα μέρη. Διαφαίνεται, επομένως, έντονα η εξασφάλιση και τήρηση της απόλυτης εχεμύθειας και της αρχής της εμπιστευτικότητας σε περίπτωση που τα μέρη το επιθυμούν.

Η διαιτητική απόφαση θεωρείται ότι εκδίδεται από την ημέρα της αποστολής επικυρωμένων αντιγράφων από το Γενικό Γραμματέα προς τους αντιδίκους. Το κύρος της είναι αναμφίβολο για τα ενδιαφερόμενα διάδικα μέρη καθώς είναι δεσμευτική για αυτά και μη υποκείμενη σε έφεση ή σε άλλο ένδικο μέσο, εκτός εάν έχει ανασταλεί η εκτέλεσή της σύμφωνα με τις τρεις (3) εξαιρετικές διαδικασίες που προβλέπονται στη Σύμβαση ICSID.

Η πρώτη εξ αυτών διαδικασία, αναφέρεται στη δυνατότητα ερμηνευτικής αιτήσεως, εφόσον η απόφαση περιέχει ασάφειες ως προς την έννοια ή την έκτασή της ενώ η δεύτερη αφορά στην αναθεώρηση της αποφάσεως, συνεπεία γεγονότος που διαδραματίζει σημαντική επιρροή στην απόφαση και υπό την προϋπόθεση ότι ήταν ανυπαίτια άγνωστος στο αιτούν μέρος και κατ' επέκταση στο Δικαστήριο. Στην τελευταία περίπτωση η αίτηση υποβάλλεται εντός ενενήντα (90) ημερών από την αποκάλυψη του νέου αυτού γεγονότος και σε κάθε περίπτωση μέσα στα τρία (3) έτη από την έκδοση της εκδοθείσας διαιτητικής απόφασης.

Η τρίτη εξαίρεση αφορά στη δυνατότητα των διάδικων να προσβάλλουν την απόφαση ασκώντας αίτηση ακυρώσεως, απευθυνόμενη προς το Γενικό Γραμματέα και μόνο για τους ακόλουθους συγκεκριμένους λόγους:

- α) λόγω *ελαττωματικής σύνθεσης* του Διαιτητικού Δικαστηρίου,
- β) λόγω προφανούς *υπέρβασης εξουσίας* του Δικαστηρίου,
- γ) *ένεκα διαφθοράς* μέλους αυτού,
- δ) *εξαιτίας βαρείας απόκλισης από θεμελιώδη διαδικαστικό κανόνα* ή
- ε) *ένεκα ελλείψεως αιτιολογίας*.

Η αίτηση ακυρώσεως υποβάλλεται εντός εκατόν είκοσι (120) ημερών από την έκδοση της απόφασης ή την αποκάλυψη της δωροδοκίας και σε μέσα σε τρία (3) έτη από την έκδοσή της σε κάθε περίπτωση. Η αίτηση ακυρώσεως εκδικάζεται από ειδική Τριμελή Επιτροπή που σχηματίζεται για το σκοπό αυτό *ad hoc*.

Οι ως άνω τρεις εξαιρέσεις εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του Ακυρωτικού Μηχανισμού της ICSID, ο οποίος επέχει τη θέση ενός *δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου* στο πλαίσιο της ICSID. Η επίσημη γλώσσα του ICSID, στην οποία εκδίδεται η απόφαση είναι η αγγλική, γαλλική ή ισπανική.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 57 της Σύμβασης ICSID, τα μέρη δικαιούνται να αιτηθούν την εξαίρεση ορισμένου Διαιτητή από τη σύνθεση των μελών του Δικαστηρίου ή της ανωτέρω Επιτροπής, εφόσον υπάρχουν στοιχεία που γεννούν εύλογες αμφιβολίες ως προς τις ικανότητές του, αμεροληψία ή την ανεξαρτησία του ή αν δεν συντρέχουν στο πρόσωπό του οι ιδιότητες που περιγράφει η διάταξη του άρθρου 14 περί των εν γένει δεξιοτήτων και της ακεραιότητας του ήθους του. Επ' αυτού του αιτήματος αποφασίζουν από τα υπόλοιπα μέλη και σε περίπτωση ισοψηφίας η απόφαση λαμβάνεται από τον Πρόεδρο.

Στο πλαίσιο της Διαιτησίας του ICSID δίδεται η δυνατότητα να εκδικαστεί επενδυτική υπόθεση και όταν ένας εκ των διαδίκων δεν αποτελεί μέρος της Σύμβασης ή είναι υπήκοος κράτους που δεν έχει κυρώσει τη Σύμβαση και επιθυμεί τη διαιτησία από το Κέντρο της ICSID, αποδεχόμενος την αξιοπιστία του ως διαιτητικού Οργάνου. Πρόκειται για την περίπτωση της Διαιτησίας του Πρόσθετου Μηχανισμού, κατά τον οποίο τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να υποβάλλουν την κρινόμενη διαφορά είτε στους κανόνες του πρότυπου νόμου της UNCITRAL είτε Βασικό Κανονισμό του ICC για τη Διαιτησία καθώς και στη νομολογία του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου.

Αναφορικά με τις καταβλητέες από τα διάδικα μέρη δαπάνες για τη χρήση των παρεχόμενων υπηρεσιών από το Κέντρο, το άρθρο 59 ορίζει ότι αυτές προσδιορίζονται από το Γενικό Γραμματέα και σύμφωνα με τους αποδεδειγμένους Κανονισμούς του Διοικητικού Συμβουλίου. Αντίστοιχα, οι δαπάνες που σχετίζονται με τις προσφερόμενες υπηρεσίες της Επιτροπής και του Διαιτητικού Δικαστηρίου, αυτές καθορίζονται από το Διοικητικό Συμβούλιο σε συνεννόηση με το Γενικό Γραμματέα. Τα δε έξοδα για τη διαδικασία *Συνδιαλλαγής* βαρύνουν τους διαδίκους *κατά ίσα μέρη* ενώ για τη *Διαιτησία*, *αρμόδιο καθίσταται το Δικαστήριο για τον προσδιορισμό και την κατανομή* τόσο του ύψους της αμοιβής του και των δαπανών για τη χρήση των υπηρεσιών του Κέντρου όσο και για της ενδεχόμενης αποζημίωσης σε κάποιο από τα μέρη. Τα έξοδα για τη Διαιτησία του ICSID και η αμοιβή του διαιτητικού οργάνου προκαθορίζονται δυνάμει σχετικού καταλόγου του ICSID και υπολογίζονται με βάση την αξία του αιτήματος της υπόθεσης.

Τόπος διεξαγωγής της Διαιτησίας αλλά και της Συνδιαλλαγής είναι η έδρα του Κέντρου. Πάραυτα, τα μέρη δύνανται να συμφωνήσουν να διεξαχθεί η σχετική διαδικασία είτε στην έδρα του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου ή άλλου κατάλληλου Ιδρύματος είτε σε οποιοδήποτε άλλο τόπο που έχει εγκριθεί από την Επιτροπή ή το Δικαστήριο, κατόπιν διαβουλεύσεως με το Γενικό Γραμματέα.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω επισημάνσεων, στόχος αποτελεί η επίλυση της διαφοράς με τρόπο αντικειμενικό και αμερόληπτο με την έκδοση της απόφασης, προς την οποία τα μέρη δεσμεύονται και οφείλουν να συμμορφωθούν.

Όλοι οι όροι της παρούσας Σύμβασης ICSID κρίνονται ως ουσιώδεις και μπορούν να *τροποποιηθούν* με σχετική απόφαση της *πλειοψηφίας των δύο τρίτων* των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου. Επίσης, για κάθε διαφορά που τυχόν προκύψει και , δεν επιλυθεί με φιλική συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών για την

ερμηνεία ή της εφαρμογή της, αρμόδιο να αποφασίσει είναι το Διεθνές Δικαστήριο ύστερα από αίτηση οποιουδήποτε των διάδικων μερών (κεφάλαιο VIII, IX).

Η Σύμβαση ICSID συνιστά μία «ανοικτή» σύμβαση, η ισχύς της οποίας άρχεται τριάντα (30) ημέρες από την ημερομηνία καταθέσεως των σχετικών με την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών της αποδοχής ή έγκρισης ή επικύρωσης αυτής. Αξίζει να αναφερθεί ότι, η Ελλάδα έχει κυρώσει την εν λόγω σύμβαση με τον Α.Ν. 60/1968 για την «Ρύθμιση των σχετιζομένων προς τα επενδύσεις διαφορών μεταξύ Κρατών και υπηκόων άλλων Κρατών».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Καθώς οι διεθνείς συναλλαγές «τρέχουν» με ιλιγγιώδεις φορές ρυθμούς, καθιστώντας εξαιρετικά ευμετάβλητες τις ισορροπίες και το σκηνικό των αγορών και πιο πολύπλοκες τις οικονομικές σχέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, παρουσιάζεται εντονότερα η ανάγκη πιο εποικοδομητικής και αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων και των ιδιωτικών φορέων επιχειρηματικής δράσης, έτσι ώστε κάθε πλευρά να καταφέρει να αποκομίσει τα οφέλη που προσφέρουν οι θεσμοθετημένοι εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης των επενδυτικών ζητημάτων.

Η Σύμβαση ICSID αντικατοπτρίζει τα κυρίαρχα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το σύγχρονο αυτό οικονομικό περιβάλλον, καθόσον συνιστά το πλέον ευέλικτο μόρφωμα της συμβατικής ελευθερίας των συμβαλλομένων μερών, συμπληρώνει το «κενό έλλειψης ή αδυναμίας» που αφήνει ο εθνικός νομοθέτης ενώ παράλληλα συντελεί στην αποφυγή του σκοπέλου των παραδοσιακών τρόπων επίλυσης των επενδυτικών διενέξεων, οι οποίοι εμφανίζουν σημαντικά μειονεκτήματα όπως λ.χ. την συχνή παρέμβαση των εθνικών κυβερνήσεων με τη μεγαλύτερη διαπραγματευτική ισχύ, τη μη καταβολή της επιδικαζόμενης αποζημίωσης, την χρονοβόρα επίλυση της διαφοράς κ.ά.

Η εν λόγω Σύμβαση επιτρέπει, αντίθετα, την εύκολη προσαρμοστικότητα στις επενδυτικές απαιτήσεις και τη φύση της κάθε υπόθεσης, παρέχοντας τους προσφορότερα μέσα για την διευθέτησή της με ταχύτατες και όχι ιδιαίτερα ακριβές διαδικασίες. Παράλληλα, με τις αποφάσεις που εκδίδονται στο πλαίσιο λειτουργίας της, συμβάλλει στη διαμόρφωση νομολογιακής πρακτικής, επηρεάζοντας τόσο τη θεωρητική προσέγγιση όσο και αυτή καθεαυτή την πρακτική που ακολουθείται στις διεθνείς συναλλακτικές σχέσεις και το εμπορικό «γίγνεσθαι» γενικότερα. Οι νομικές αυτές πράξεις συνιστούν δεοντολογικά πρότυπα και κοινά σημεία αναφοράς, τα οποία αποτυπώνουν γενικές αρχές και πρότυπα καλής επιχειρηματικής συμπεριφοράς για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού κλίματος στον ιδιωτικό τομέα των επενδύσεων.